

Η ανάπτυξη της προσωπικότητας κατά τη βρεφική και προσχολική ηλικία

Αργυροπούλου, Μαρία Ιωάννα,
Κλινικός Ψυχολόγος, MSc, Ph.D. -
Ψυχοθεραπεύτρια Γνωσιακής / Συμπεριφοριστικής
κατεύθυνσης
gmargirop@gmail.com, www.argiropoulou.gr

*Ο Strelau (1987) ως ιδιοσυγκρασία
αναφέρει «τις σχετικά σταθερές
διαφορές στην ανθρώπινη
συμπεριφορά που θα μπορούσαν
να ερμηνευτούν με όρους
βιολογικών μηχανισμών».*

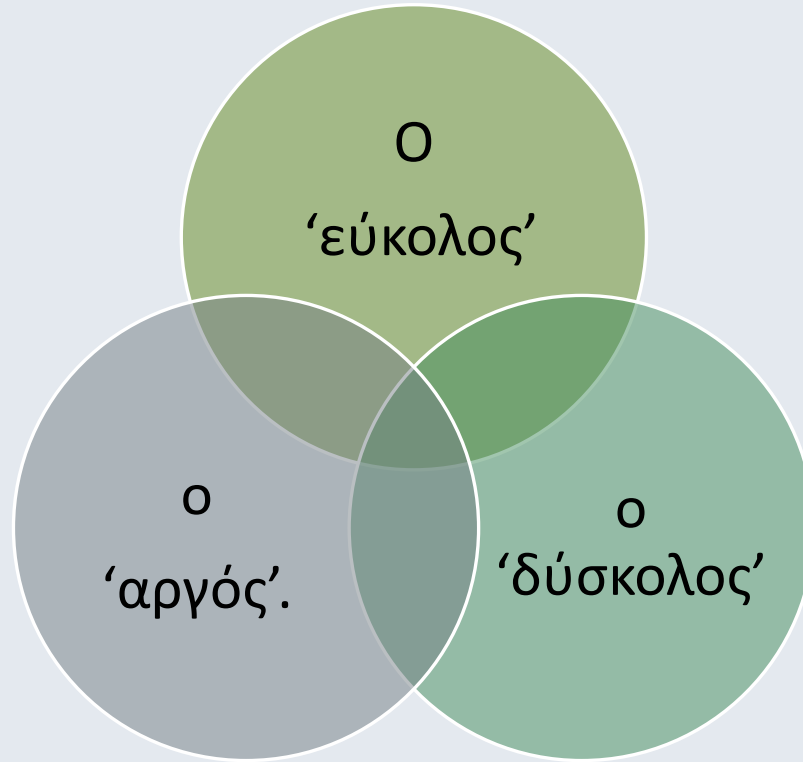
- είναι γενικευμένες δομές, που 'αποκαλύπτονται' σε ευρύ φάσμα συμπεριφοράς (π.χ. κινητικότητα, ομιλία, συναίσθημα)
- μπορούν να αντιμετωπισθούν ως μια υπό-ταξη των χαρακτηριστικών της προσωπικότητας, εμφανίζονται από το πρώτο έτος ζωής του ανθρώπου, επιμένουν στη διάρκειά της και στα οποία είναι σημαντική η συμβολή της κληρονομικότητας.

Τα ιδιοσυγκρασιακά χαρακτηριστικά

Η θεωρία περί «εναρμόνισης» (Thomas & Chess, 1991)

- εφόσον η ανάπτυξη είναι το αποτέλεσμα της αλληλεπίδρασης της ιδιοσυγκρασίας, του περιβάλλοντος και των άλλων ατομικών χαρακτηριστικών, 'εναρμόνιση' υπάρχει όταν η ιδιοσυγκρασία (ή τα λοιπά ατομικά χαρακτηριστικά, π.χ. η νοημοσύνη, τα κίνητρα κ.λ.π.) είναι ικανά να ελέγξουν τις διαδοχικές απαιτήσεις, τις προσδοκίες και τις ευκαιρίες, του περιβάλλοντος, (κυρίως του κοινωνικού).
- Σε άλλη περίπτωση υπάρχει 'ανεπαρκής εναρμόνιση', οπότε παράγονται σημαντικές ποσότητες άγχους.

Οι 3 τύποι ιδιοσυγκρασίας

- Τα 'εύκολα' μωρά με ετοιμότητα προσαρμόζονται σε νέες εμπειρίες, γενικά έχουν θετική διάθεση και συναισθήματα και τρέφονται και κοιμούνται φυσιολογικά.

Ο
“εύκολος”

- Τα 'δύσκολα' μωρά τείνουν να είναι πολύ συναισθηματικά, ευέξαπτα και ιδιότροπα και κλαίνε πολύ.
- Έχουν ακανόνιστο, άτακτο ύπνο και διατροφή.

ο 'δύσκολος'

- Τα 'αργά' (slow to warm up) μωρά έχουν μικρό επίπεδο δραστηριότητας και τείνουν να αποσύρονται από τις καταστάσεις και τους ανθρώπους. Επίσης, προσαρμόζονται αργά σε νέες εμπειρίες.

Ο
'αργός'.

Οι 9 διαστάσεις της ιδιοσυγκρασίας

1. Επίπεδο δραστηριότητας
2. Ρυθμικότητα
3. Προσέγγιση ή Απόσυρση
4. Προσαρμοστικότητα
5. Δύναμη διέγερσης
6. Διάθεση
7. Διασπαστικότητα
8. Επιμονή και διάρκεια προσοχής
9. Ευερεθιστότητα

- Αναφέρεται στο ποσό ενέργειας στο παιδί. Το παιδί χρειάζεται να κινείται συνεχώς ή έχει μια ήρεμη, χαλαρωμένη στάση;
- Ένα παιδί με υψηλή ενεργητικότητα μπορεί να έχει δυσκολία να παραμείνει ακίνητο στην τάξη ενώ ένα παιδί με χαμηλή ενεργητικότητα μπορεί να χειριστεί ένα πολύ δομημένο περιβάλλον.
- Το παιδί με υψηλό επίπεδο δραστηριότητας χρησιμοποιεί συχνότερα τις αδρές κινητικές δεξιότητες, όπως να τρέχει ή να χοροπηδάει ενώ το παιδί με χαμηλό επίπεδο δραστηριότητας βασίζεται περισσότερο στις λεπτές κινητικές δεξιότητες όπως η ζωγραφική και η σύνθεση παζλ.

Οι 9 διαστάσεις
της
ιδιοσυγκρασίας:
Επίπεδο
δραστηριότητας

- Το επίπεδο προβλεψιμότητας των βιολογικών λειτουργιών του παιδιού, όπως η αφύπνιση, η κούραση, η πείνα. Έχει το παιδί μια ρουτίνα στις συνήθειες διατροφής και ύπνου ή φαίνεται να συμβαίνουν οποτεδήποτε;
- Ένα παιδί που είναι προβλέψιμο χρειάζεται για παράδειγμα να φάει στις 2 μ.μ. κάθε μέρα ενώ ένα παιδί που είναι λιγότερο προβλέψιμο θα φάει σε σποραδικά διαστήματα κατά τη διάρκεια της μέρας.

Οι 9 διαστάσεις της
ιδιοσυγκρασίας:
Ρυθμικότητα

- Αναφέρεται στο πώς το παιδί αντιδρά σε νέους ανθρώπους ή περιβάλλοντα, είτε θετικά ή αρνητικά. Το παιδί εξερευνά τους ανθρώπους ή τα πράγματα στο περιβάλλον του χωρίς δισταγμό ή αποσύρεται, κρύβεται;
- Ένα τολμηρό παιδί θα τείνει να προσεγγίσει τα πράγματα γρήγορα, σαν να το κάνει χωρίς σκέψη.
- Το επιφυλακτικό παιδί προτιμά να παρακολουθήσει, να παρατηρήσει για λίγο πριν να εμπλακεί σε νέες εμπειρίες.

Οι 9 διαστάσεις της
ιδιοσυγκρασίας:
Προσέγγιση ή Απόσυρση

- Πόσο χρόνο χρειάζεται το παιδί να προσαρμοστεί στην αλλαγή. Διαφέρει από το χαρακτηριστικό που αναφέρθηκε προηγουμένως καθώς αναφέρεται στη μακροπρόθεσμη, μακρόχρονη προσαρμοστικότητα μετά την πρώτη αντίδραση του παιδιού στη νέα κατάσταση. Προσαρμόζονται τα παιδιά εύκολα στο περιβάλλον τους ή αντιστέκονται σε ό,τι συμβαίνει γύρω τους;
- Ένα παιδί που προσαρμόζεται εύκολα μπορεί να το κάνει πολύ γρήγορα ή να μη χρειάζεται καθόλου χρόνο να προσαρμοστεί στη νέα ρουτίνα.
- Ένα παιδί που αντιστέκεται μπορεί να χρειαστεί μεγάλο χρονικό διάστημα για να προσαρμοστεί στην κατάσταση.

Οι 9 διαστάσεις της
ιδιοσυγκρασίας:
Προσαρμοστικότητα

- Αναφέρεται στο επίπεδο ενέργειας μιας θετικής ή αρνητικής αντίδρασης. Το παιδί αντιδρά έντονα σε μια κατάσταση ή με ήρεμο και ήσυχο τρόπο;
- Ένα παιδί που τείνει περισσότερο στην πλευρά της σφοδρότητας μπορεί να χοροπηδάει πάνω κάτω ξεφωνίζοντας με έξαψη/ υπερδιέγερση.
- Ένα παιδί με ήπιους τρόπους μπορεί απλά να χαμογελάσει.

Οι 9 διαστάσεις της
ιδιοσυγκρασίας:
Δύναμη διέγερσης

- Αφορά τη γενική τάση του παιδιού προς μια ευτυχισμένη/ χαρούμενη ή δυστυχισμένη/ θλιμμένη συμπεριφορά. Όλα τα παιδιά έχουν ποικίλα συναισθήματα και αντίδρασεις, που είναι αντίθετα μεταξύ τους, όπως χαρά και λύπη. Κάθε παιδί τείνει να έχει γενικά μια θετική ή αρνητική διάθεση.
- Ένα μωρό που χαμογελά συνεχώς θεωρείται ένα χαρούμενο μωρό.
- Ενώ ένα μωρό που συνεχώς κλαίει και γκρινιάζει θεωρείται ένα θλιμμένο μωρό.

Οι 9 διαστάσεις της
ιδιοσυγκρασίας:
Διάθεση

- Η τάση του παιδιού να αποσπάται από πράγματα που συμβαίνουν γύρω του. Εάν αποσπάται εύκολα από ό,τι συμβαίνει στο περιβάλλον γύρω του ή μπορεί να συγκεντρωθεί παρ'όλες τις παρεμβολές.
- Το παιδί που αποσπάται/ περισπάται εύκολα, παρατηρεί ό,τι συμβαίνει γύρω του και δυσκολεύεται πολύ να επιστρέψει στην δραστηριότητά του
- Ένα παιδί που σπάνια περισπάται, μένει συγκεντρωμένο και ολοκληρώνει την δραστηριότητα.

Οι 9 διαστάσεις της
ιδιοσυγκρασίας:
Διασπαστικότητα

- Η ικανότητα του παιδιού να παραμένει σε ένα έργο/ ενασχόληση παρά τις ματαιώσεις και για μεγάλο χρονικό διάστημα.
- Ένα επίμονο παιδί μπορεί να παραμείνει και να αντέξει τις απογοητεύσεις, έως ότου να φέρει σε πέρας τη δραστηριότητα
- Ένα παιδί που τείνει να έχει μικρή διάρκεια προσοχής θα παρατήσει τη δραστηριότητα όταν απογοητευθεί ή αποσπαστεί η προσοχή του.

Οι 9 διαστάσεις
της
ιδιοσυγκρασίας:
Επιμονή και
διάρκεια
προσοχής

- Αναφέρεται στο πόσο εύκολα ένα παιδί ενοχλείται από αλλαγές στο περιβάλλον. Αναφέρεται και ως Sensory threshold ή Threshold of responsiveness. Εάν το παιδί ενοχλείται από εξωτερικά ερεθίσματα όπως θόρυβοι, φώτα κ.λ.π. ή φαίνεται να μην ενοχλείται καθόλου και να τα αγνοεί. Ένα ευερέθιστο παιδί θα αποσπαστεί από ένα χτύπημα πόρτας και δεν θα μπορεί να διατηρήσει την προσοχή/ συγκέντρωσή του.
- Ένα παιδί που τείνει να μην είναι ευερέθιστο σε εξωτερικούς θορύβους μπορεί να διατηρήσει την προσοχή του.

Οι 9 διαστάσεις της
ιδιοσυγκρασίας:
Ευερεθιστότητα

*όλες τις ιδιοσυγκρασιακές διακυμάνσεις, ακόμα
και όταν ο βαθμός είναι πολύ μεγάλος ή πολύ
μικρός, μέσα στα όρια της φυσιολογικής
συμπεριφοράς.*

- Ένα πολύ υψηλό επίπεδο δραστηριότητας, είναι φυσιολογικό ενώ η υπερδραστηριότητα είναι παθολογικό συμπεριφορικό χαρακτηριστικό.
- Στην παθολογική συμπεριφορά συμπεριλαμβάνονται, συνυπάρχουν πολλά άλλα συμπτώματα.
- Στην εμφάνιση της παθολογικής συμπεριφοράς, πολύ μεγάλο ρόλο διαδραματίζουν οι απαιτήσεις και **οι προσδοκίες του περιβάλλοντος** σε **σχέση** με τη συγκεκριμένη **ιδιοσυγκρασία** του ατόμου.

Ένα ιδιοσυγκρασιακό χαρακτηριστικό δεν είναι ποτέ από μόνο του παθολογικό.

*Τι είναι
προσωπικότητα;*

- Προσωπικότητα είναι ο γενικός όρος που χρησιμοποιείται για την περιγραφή της χαρακτηριστικής συμπεριφοράς ενός ατόμου, σε απάντηση στις εσωτερικές και εξωτερικές εμπειρίες
- Είναι προβλέψιμη και σταθερή

Τα στάδια της ψυχοσεξουαλικής ανάπτυξης σύμφωνα με τον Freud

Στοματικό

1-2 ετών/ στοματική
ικανοποίηση
(πιπίλισμα, τροφή)

Πρωκτικό

2- 3 ετών/ ικανοποίηση
από την αποβολή ή την
κατακράτηση κοπράνων

Φαλλικό

3 έως 6-7
ετών/Οιδιπόδεια
σύμπλεγμα ή
σύμπλεγμα Ηλέκτρας

Λανθάνουσα
σεξουαλικότητα

7-11 ετών/μεταφορά
ενέργειας σε
πνευματικές
δραστηριότητες

Γενετήσια περίοδος 11
ετών & άνω/σεξουαλική
ωρίμανση

Τα παιδιά που δεν μπορούν να ικανοποιήσουν τις επιθυμίες τους σε κάθε στάδιο ή αν υπάρχει υπερβολική ικανοποίηση των επιθυμιών τους υφίστανται καθήλωση (συμπεριφορά που αντιστοιχεί σε προηγούμενο αναπτυξιακό στάδιο λόγω άλυτης σύγκρουσης π.χ. τι μάσημα τσίχλας ανακαλλά καθήλωση στο στοματικό στάδιο)

Ψυχοκοινωνικά στάδια εξέλιξης του Erikson

Βρεφική ηλικία	Προσχολική ηλικία	Σχολική ηλικία	Εφηβεία	Νεότητα	Μέση ώριμη ηλικία	Γεροντική ηλικία
Βασική εμπιστοσύνη ή δυσπιστία						
Αυτονομία ή αμφιβολία						
Πρωτοβουλία ή ενοχή						
Φιλοπονία ή κατωτερότητα						
Ταυτότητα ή σύγχυση ρόλων						
οικειότητα ή απομόνωση						
πανανθρώπινο ενδιαφέρον ή αυτό-απορρόφηση						
ικανοποίηση ή απόγνωση						

- Η διαμόρφωση ασφαλούς δεσμού με το πρόσωπο φροντίδας (συνήθως τη μητέρα) αποτελεί αναπτυξιακό στόχο του βρέφους & συνδέεται με το άγχος αποχωρισμού. Αν το άγχος αποχωρισμού είναι υψηλό εξαιτίας λάθος χειρισμών μπορεί να παραμείνει ως κυρίαρχο πρόβλημα και να δυσχαιράνει την μετέπειτα πορεία του παιδιού και του εφήβου προς την ανεξαρτητοποίηση
- Η ανάπτυξη της πρωτοβουλίας αποτελεί αναπτυξιακό σταθμό της νηπιακής ηλικίας. Ακατάλληλοι χειρισμοί μπορεί να προκαλέσουν εναντίωση προς κάθε πρόσωπο κύρους ώστε το παιδί να μην μπορεί να επωφεληθεί από τη βοήθεια των ενηλίκων

Ψυχοκοινωνικά στάδια εξέλιξης του Erikson

Το μοντέλο των 5 μεγάλων παραγόντων της Προσωπικότητας

- βασίζεται σε 4 δεκαετίες έρευνας των ακαδημαϊκών ψυχολόγων
- Η θεμελιώδη λεξιλογική υπόθεση: « η γλώσσα περιλαμβάνει όλους τους όρους που είναι απαραίτητοι για να περιγράψουν οι άνθρωποι ατομικές διαφορές»
- Οι διαστάσεις της προσωπικότητας μπορούν να βρεθούν μέσω από την παραγοντική ανάλυση των καθημερινών όρων

5 παράγοντες της προσωπικότητας

Εξωστρέφεια-Εσωστρέφεια

Ευσυνειδησία

Νευρωτισμός

Καλή
Προαίρεση/Συνεργατικότητα

Άνοιγμα στην εμπειρία

ΔΙΑΤΑΡΑΧΕΣ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΤΗΤΑΣ

- ◀ Αποτελούν ένα ανθεκτικό πρότυπο εσωτερικών εμπειριών και συμπεριφοράς που αποκλίνει σημαντικά από τις προσδοκίες του πολιτιστικού πλαισίου στο οποίο ανήκει το άτομο, είναι. Το πρότυπο αυτό είναι άκαμπτο και διαχέεται παντού, με έναρξη στην εφηβεία ή στην πρώτη ενήλικη ζωή, είναι σταθερό στο χρόνο και οδηγεί σε δυσφορία και βλάβη.

Σύμφωνα με τον Young, οι βασικές συναισθηματικές ανάγκες με γενική και πανανθρώπινη ισχύ είναι πέντε:

1. ανάγκη για σχηματισμό ασφαλών δεσμών προσκόλλησης στους άλλους, συμπεριλαμβανομένων και των αναγκών για ασφάλεια, σταθερότητα, τρυφερότητα και αποδοχή
2. ανάγκη για αυτονομία, επάρκεια στην επίδοση, και αίσθηση ταυτότητας,
3. ανάγκη για ελευθερία έκφρασης αναγκών και συναισθημάτων
4. ανάγκη για παιχνίδι και αυθόρμητη έκφραση
5. ανάγκη για ρεαλιστικά όρια και αυτοέλεγχο.

Οι 4 «τύποι» εμπειριών που μπορούν να οδηγήσουν στην ανάπτυξη δυσπροσαρμοστικών σχημάτων

1. Η παραμέληση των βασικών αναγκών
2. Ο τραυματισμός του παιδιού και η θυματοποίησή του
3. η παροχή σε υπερβολικό βαθμό κάποιου θετικού χαρακτηριστικού (π.χ. υπερβολική ελευθερία)
4. η επιλεκτική ταύτιση-εσωτερίκευση εκ μέρους του

1. αντιδραστικός-απαθής,
 2. δυσθυμικός-αισιόδοξος,
 3. αγχώδης-ήρεμος,
 4. καταναγκαστικός-διασπαστικός,
 5. παθητικός-επιθετικός,
 6. ευερέθιστος-χαρούμενος/δεκτικός,
 7. ντροπαλός-κοινωνικός
- η θέση του ατόμου κάπου ανάμεσα στα δυο άκρα κάθε μίας από τις διαστάσεις αυτές καθορίζει την ιδιοσυγκρασία του.

Οι 7 διαστάσεις
της
ιδιοσυγκρασίας

Η δημιουργία των πρώιμων δυσλειτουργικών σχημάτων

Οι εμπειρίες σχετικά με την ικανοποίηση των αναγκών αυτών και η ιδιοσυγκρασία αλληλεπιδρούν και οδηγούν στη δημιουργία 18 δυσπροσαρμοστικών σχημάτων που χωρίζονται σε πέντε κατηγορίες αντίστοιχα με τις πέντε βασικές ανάγκες

✿ Τα σχήματα οδηγούν στην υιοθέτηση διαφόρων στρατηγικών-συμπεριφορών αντιμετώπισης και έτσι εκδηλώνεται μια διαταραχή προσωπικότητας

- γενικά και ευρεία θέματα που αποτελούνται από αναμνήσεις, συναισθήματα, σκέψεις και σωματικές αισθήσεις, αφορούν το εαυτό και την σχέση αυτού με τους άλλους, σχηματίστηκαν κατά την παιδική ηλικία ή εφηβεία και αναπτύχθηκαν-εξελίχθηκαν κατά την πορεία ζωής του ατόμου και είναι δυσλειτουργικά σε μεγάλο βαθμό με την έννοια ότι δυσκολεύουν το άτομο ή και τους γύρω του.
- δεν περιλαμβάνουν στον ορισμό τους τη συμπεριφορά του ατόμου. Η συμπεριφορά είναι απόρροια του σχήματος αλλά δεν είναι κομμάτι αυτού. Το σημείο αυτό είναι σημαντικό καθώς για την θεραπεία μπορεί να σημαίνει ότι μπορεί να αλλάξει η συμπεριφορά, ή η αντίδραση του ατόμου στο σχήμα χωρίς να αλλάξει το σχήμα καθαυτό

πρώιμα δυσλειτουργικά σχήματα

ΑΠΟΣΥΝΔΕΣΗ ΑΠΟΡΡΙΨΗ	ΜΕΙΩΜΕΝΗ ΑΥΤΟΝΟΜΙΑ ΑΠΟΔΟΣΗ	ΑΝΕΠΑΡΚΗ ΟΡΙΑ	ΕΤΕΡΟ- ΚΑΘΟΡΙΣΜΟΣ	ΥΠΕΡΕΠΑΓΡΥΠΝΙΣΗ ΑΝΑΣΤΟΛΗ
Εγκατάλειψη/ Αστάθεια	Εξάρτηση/ Ανικανότητα	Αυτονόητο δικαίωμα/ Μεγαλείο	Υποτακτικό-τητα	Αρνητισμός/ Απαισιοδοξία
Καχυποψία/ Κακοποίηση	Ευαλωτότητα σε βλάβη ή ασθένεια	Ανεπαρκής αυτοέλεγχος	Αυτοθυσία	Συναισθηματική αναστολή
Συναισθηματική στέρηση	Υπερεμπλοκή/Ελλειμ- ματικός εαυτός		Αναζήτηση Επιδοκμασίας/ Αναγνώρισης	Ανελαστικά Όρια/ Υπερβολική Επικριτικότητα
Μειονεξία/ Ντροπή	Αποτυχία			Τιμωρητικότητα
Κοινωνική Απομόνωση/ Αποξένωση				

Τα 18 πρώιμα δυσλειτουργικά σχήματα

- ◀ *Τομέας αποσύνδεσης και απόρριψης:* αναφέρεται στην προσδοκία ότι οι βασικές ανάγκες του ατόμου για προστασία, ασφάλεια, αγάπη, τρυφερότητα, συναισθηματική περιποίηση κλπ, δεν θα ικανοποιηθούν. Τα σχήματα που ανήκουν στον τομέα αυτόν είναι «εγκατάλειψη», «δυσπιστία και κακοποίηση», «συναισθηματική αποστέρηση», «ντροπή και ελαττωματικότητα», «κοινωνική απομόνωση/αποξένωση».

Τα 18 πρώιμα δυσλειτουργικά σχήματα

- *Τομέας ελλιπούς αυτονομίας και επιδόσεων:* βασική προσδοκία εδώ είναι ότι οι ανάγκες του ατόμου για ανεξαρτητοποίηση από άλλους, για ικανοποιητική λειτουργία και ατομικότητα δεν θα ικανοποιηθούν. Τα σχετικά σχήματα είναι «εξάρτηση-ανεπάρκεια», «ευαλωτότητα σε ασθένειες-πληγές», «συγχώνευση-αδιαφοροποίητος εαυτός» και «αποτυχία».
- *Τομέας ελλিপών ορίων:* είναι η ανυπαρξία εσωτερικών ορίων σχετικά με το τι ανήκει στο άτομο, ποια είναι τα δικαιώματά του, ποια τα όρια της ανοχής του απέναντι στους άλλους κλπ. Τα δυο σχήματα εδώ είναι «αυτονόητο δικαίωμα-μεγαλείο» και «ανεπαρκής αυτοέλεγχος».

Τα 18 πρώιμα δυσλειτουργικά σχήματα

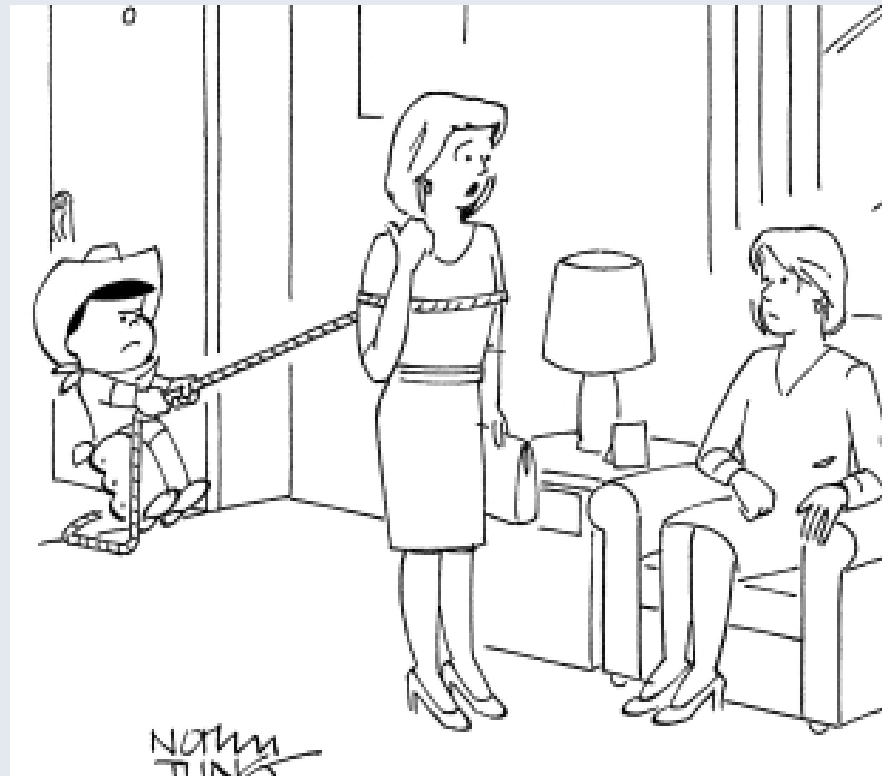
- *Τομέας προσανατολισμού προς τους άλλους:* αναφέρεται στην υπερβολική εστίαση του ατόμου στις ανάγκες και τις επιθυμίες των άλλων ατόμων, εις βάρος πάντα των δικών του αναγκών και επιθυμιών. Αυτό θεωρείται ότι γίνεται λόγω φόβου αντεπίθεσης των άλλων ή συχνότερα, λόγω φόβου ότι η αγάπη των άλλων θα αποσυρθεί. Στην κατηγορία αυτήν ανήκουν τα σχήματα «υποταγή», «αυτοθυσία» και «αναζήτηση επιβεβαίωσης και αναγνώρισης»
- *Τομέας υπερ-επαγρύπνησης και συστολής:* αναφέρεται στην υπερβολική καταπίεση της αυθόρμητης έκφρασης των συναισθημάτων και των παρορμήσεων ή στην επιλογή πολύ αυστηρών κριτηρίων για επίδοση εκ μέρους του ατόμου. Εδώ ανήκουν τα σχήματα «απαισιοδοξία-πεσιμισμός», «συναισθηματική συστολή», «ανελαστικά στάνταρ/υπερβολική κριτική» και «τιμωρητικότητα».

✿ Τόσο ο ίδιος ο Young, όσο και άλλοι ερευνητές έχουν προβεί σε εκτεταμένη εμπειρική έρευνα με σκοπό την υποστήριξη της ύπαρξης των παραπάνω σχημάτων στους ενήλικες, καθώς και τη διερεύνηση των ψυχομετρικών ιδιοτήτων των ερωτηματολογίων που αξιολογούν αυτά τα σχήματα

✿ Αντίστοιχες μελέτες που διερευνούν την ύπαρξη των άνω γνωσιακών σχημάτων σε παιδιά και εφήβους είναι εξαιρετικά λίγες

Ερευνητική τεκμηρίωση

Πρόσφατα, οι Stallard και Rayner (2005) ανέπτυξαν μια πιο σύντομη μορφή 15 δηλώσεων, κάθε μία εκ των οποίων εξετάζει ένα διαφορετικό σχήμα. Στη συνέχεια αφαίρεσαν 3 από τα 15 σχήματα, τα οποία δεν επέδειξαν ικανοποιητικές ψυχομετρικές ιδιότητες, με αποτέλεσμα η τελική κλίμακα να αποτελείται από 12 δηλώσεις που εξετάζουν ισάριθμα σχήματα

«πρέπει να φύγω, ο Γιάννης αρχίζει να γίνεται λίγο ανήσυχος»

Συσχετίσεις των πρώιμων δυλειτουργικών σχημάτων με την ψυχοπαθολογία

- τα παιδιά που ανήκαν στον κλινικό πληθυσμό είχαν υψηλότερη βαθμολογία σε 10 από τα 12 σχήματα του ερωτηματολογίου σχημάτων συγκριτικά με τα παιδιά που ανήκαν στην ομάδα ελέγχου
- θετική συσχέτιση μεταξύ των σχημάτων και των ιδιοσυγκρασιακών χαρακτηριστικών, όπως της αρνητικής συναισθηματικότητας (negative affectivity)
- αρνητική συσχέτιση βρέθηκε μεταξύ των σχημάτων και του ιδιοσυγκρασιακού χαρακτηριστικού της επιμονής και της διάρκειας προσοχής (effortful control).
- τα περισσότερα σχήματα συσχετίζονται θετικά με τον νευρωτισμό και αρνητικά με την ευσυνειδησία.

Συσχέτιση σχημάτων και ψυχοπαθολογίας στα παιδιά

- με τάση για εμφάνιση επιθετικής συμπεριφοράς ή αρνητικής διάθεσης.
- Συσχετίση μεταξύ της χαμηλής αυτοεκτίμησης ή του σχήματος της μειονεξίας / ντροπής με εξωτερικευμένου τύπου δυσκολίες
- τα σχήματα της μειονεξίας/ ντροπής, της καχυποψίας/ κακοποίησης, του αυτονόητου δικαιώματος/ μεγαλείου και του ανεπαρκούς αυτοελέγχου είχαν τη μεγαλύτερη θετική συσχέτιση με την επιθετική συμπεριφορά, ενώ τα τρία τελευταία σχήματα συσχετίστηκαν με την τάση για επιθετική συμπεριφορά σε μετεφήβους και ενηλίκους.
- Σε μια άλλη έρευνα, η κλίμακα του αυτονόητου δικαιώματος/ μεγαλείου ήταν προβλεπτικός παράγοντας της εμφάνισης επιθετικής συμπεριφοράς στους εφήβους μισό χρόνο αργότερα (Calvete, 2008).

- Σε μία άλλη έρευνα, στην οποία χορηγήθηκε το Ερωτηματολόγιο Σχημάτων του Young (Young Schema Questionnaire) σε βρετανικό δείγμα 40 εφήβων, οι οποίοι είχαν κακοποιήσει σεξουαλικά άλλα άτομα, και 14 φυσιολογικών εφήβων, φάνηκε ότι το ερωτηματολόγιο μπορούσε να διακρίνει μεταξύ κλινικού και μη κλινικού δείγματος.
- Βρέθηκε ότι οι έφηβοι που ανήκαν στο κλινικό δείγμα είχαν πολύ υψηλή βαθμολογία στα εξής τρία σχήματα: α) της συναισθηματικής αναστολής, β) της κοινωνικής απομόνωσης/ αποξένωσης και γ) της καχυποψίας/ κακοποίησης.

Συσχέτιση σχημάτων και ψυχοπαθολογίας στα παιδιά

- η βαθμολογία των υποκειμένων του κλινικού δείγματος σε συγκεκριμένα σχήματα ήταν δυνατόν να διακρίνει τους εφήβους που είχαν κακοποιήσει σεξουαλικά παιδιά από εκείνους που είχαν κακοποιήσει συνομήλικες ή ενήλικες γυναίκες.
- η βαθμολογία στα σχήματα μπορούσε να διακρίνει τα υποκείμενα που είχαν υποστεί και τα ίδια σεξουαλική κακοποίηση από αυτά που δεν είχαν αντίστοιχο ιστορικό (Richardson, 2005).

Συσχέτιση σχημάτων και ψυχοπαθολογίας στα παιδιά

- τα πρώιμα δυσπροσαρμοστικά σχήματα που ανήκουν στην κατηγορία αποσύνδεση/ απόρριψη και ετεροκαθορισμός διαμεσολαβούν σε ένα μεγάλο βαθμό τη σχέση μεταξύ της αγχώδους προσκόλλησης και της ψυχοπαθολογίας, ενώ τα σχήματα που ανήκουν στον τομέα της απόρριψης/ αποσύνδεσης διαμεσολαβούν μερικώς τη σχέση μεταξύ αποφευκτικού δεσμού και ψυχοπαθολογίας (Bosmans, Braet & Vlierberghe, 2010).

Σχήματα και τύπος δεσμού

Είναι όλα τα σχήματα δυσλειτουργικά στα παιδιά;

- ◀ τα σχήματα της αυτοθυσίας και της υπερεμπλοκής είχαν θετικές συσχετίσεις με τα ιδιοσυγκρασιακά χαρακτηριστικά (traits) της θετικής συναισθηματικότητας και της επιμονής και της διάρκειας προσοχής (effortful control) και αρνητικές με το ιδιοσυγκρασιακό χαρακτηριστικό της επιθετικότητας, κάτι που δείχνει ότι δεν είναι όλα τα σχήματα δυσπροσαρμοστικά στην παιδική ηλικία

Είναι όλα τα σχήματα δυσλειτουργικά στα παιδιά;

- Το σχήμα της «υπερεμπλοκή» στην παιδική ηλικία είναι προσαρμοστική, καθώς βοηθά τα παιδιά να αναπτύξουν ισχυρούς δεσμούς με τους γονείς και να μάθουν να μοιράζονται, ενώ η «τάση για αυτονομία» αναπτύσσεται αργότερα, κατά την περίοδο της εφηβείας.
- το σχήμα της «υποτακτικότητας» που σχετίζεται με την τάση του ατόμου να ευχαριστεί τους άλλους και να βάζει τις ανάγκες των άλλων πάνω από τις δικές του μπορεί στην παιδική ηλικία να βοηθά στην ανάπτυξη θετικής κοινωνικής συμπεριφοράς.
- η ανάπτυξη του σχήματος της αυτοθυσίας σε μια περίοδο που το παιδί βρίσκεται στην εγωκεντρική φάση μπορεί να αποδειχθεί προσαρμοστική, ενώ αντιθέτως μπορεί να εξελιχθεί σε παθολογική κατά την ενήλικη ζωή.

- οι έρευνες που εξετάζουν τα γνωσιακά σχήματα σε παιδιά είναι λιγοστές και περιορίζονται σε φυσιολογικούς πληθυσμούς, ενώ δεν υπάρχουν αντίστοιχες μελέτες σε κλινικά δείγματα (Ρούση- Βέργου & Ζαφειροπούλου, 2009).
- Σε μία έρευνα που εξέτασε τη σύνδεση μεταξύ γνωσιακών σχημάτων, αυτόματων σκέψεων και συμπτωμάτων άγχους και κατάθλιψης σε κοινοτικό δείγμα 280 παιδιών, ηλικίας 9 – 13 ετών, βρέθηκε συσχέτιση μεταξύ των γνωσιακών σχημάτων/ των αυτόματων σκέψεων και των συμπτωμάτων άγχους και κατάθλιψης (Ξηρομερίσιου, Ζούμπερου, Παπαθανασίου & Ρούση-Βέργου, 2009).

Ελληνικές έρευνες

- Σε μία άλλη έρευνα εξετάστηκε ο τρόπος με τον οποίο η έννοια των γνωσιακών σχημάτων έχει εφαρμογή σε ψυχοεκπαιδευτικά προγράμματα που στοχεύουν στην συναισθηματική ευεξία και ενίσχυση των μαθητών
- Σύμφωνα με τα ευρήματα αυτής της έρευνας η εφαρμογή ενός ψυχοεκπαιδευτικού προγράμματος γνωσιακού- συμπεριφοριστικού τύπου - το οποίο περιείχε βασικά συστατικά που αφορούσαν τα γνωσιακά σχήματα, αν και απουσίαζε η συστηματική οργάνωσή τους σε πληροφορία για να επικοινωνηθούν άμεσα στα παιδιά - επέφερε μείωση του άγχους και αύξηση της αυτοεκτίμησης των παιδιών

Ελληνικές έρευνες